

Rauhantutkimus ja Venäjän sota Ukrainassa: Moniäänisyyttä turvallisuuskeskusteluun

Marko Lehti¹

Kuluneen kuukauden aikana olen itse miettinyt pitkään ja hartaasti, ja minulta ovat monet kysyneet, mitä annettavaa rauhantutkimuksella on keskusteluun Venäjän invaasiosta Ukrainaan ja totaalisen sodan kauhujen paluusta Euroopan sydämeen. Kuuluko sodan tulkinta vain sotatieteilijöille ja ulkopoliittikan tutkijoille, jotka ovat miehittäneet mediavirtaa? Onko rauhantutkijoilla jotain merkittävää lisättävää keskusteluun? Vahva uskoni on, että rauhantutkijoillakin on merkityksellistä sanottavaa myös sodasta silloinkin, kun usko rauhanomaisiin keinoihin horjuu itse kullakin, mutta myös annettavaa keskusteluun sodan jälkeisestä Euroopasta.

Jälkikäteen katsottuna polku kohti sotaa näyttää selkeältä. Venäjän yhä aggressiivisempi politiikka lähialueillaan, hybridivaikuttaminen, salamurhat ja lännen arvojen avoin halveksunta ovat olleet kaikkien tiedossa pitkään, mutta siltä ovat useat sulkeneet silmänsä ja sitä on tiettyyn pisteeseen siedetty Pohjois- ja Länsi-Euroopassa. Monet, ja itse mukaan lukien, uskoivat tuon kamppailun säilyvän varjoissa ja marginaaleissa. Eurooppalaiset päätöksentekijät näyttivät vielä muutama päivä ennen Venäjän invaasiota kokoontuessaan Münchenin turvallisuusfoorumiin uskovan Putinin vain pelaavan kovaa geopoliittista shakkia ja diplomatian voittavan. Vaikka olen itse viime vuodet pyrkinyt kohdentamaan tutkimukseni juuri tuohon autoritääristen valtojen avoimeen haasteeseen liberaaleja arvoja ja järjestystä kohtaan, niin turvautuminen vanhanaikaiseen toisen maailmansodan kaltaiseen panssarihyökkäykseen oli itsellenikin järkytys ja jotain, jota en pystynyt ennakoimaan enkä ymmärtämään. Varoitukset jäivät marginaaleihin. Kysymys, miksei esimerkiksi rauhantutkimus tunnistanut Venäjän uhkaa ja ymmärtänyt sen häikäilemättömyyttä aiemmin, on tärkeä esittää, koska se kertoo tutkimuksen sokeista pisteistä.

Venäjän sota Ukrainassa on monella tavoin erilainen kuin muut viime aikojen sodat. Keskustelu ja analyysi monista 2000-luvun sodista ovat jääneet Suomessa pienen asiantuntijoista, rauhan ammattilaisista ja kansalaisaktiivisteista koostuvan piirin asiaksi. Syyrian sota sai aikoinaan laajempaa mediahuomioita, mutta esimerkiksi Jemenin sota, kuten suurin osa muistakin sodista, on jäänyt Suomessa vaille suurempaa huomiota. Sotaa on Suomessa viimeksi seurattu samalla intensiteetillä Bosnian sodan aikaan 1990-luvun alussa. Samaan aikaan Euroopassa, ja varsinkin Länsi-Euroopassa ja Skandinaviassa, on tuudittauduttu ajatukseen, että perinteinen sota ei kuulu enää realistisiin uhkakuviiin Euroopassa.

Kuluneen kuukauden aikana sota on vyörynyt osaksi lähes kaikkia arkipäiväisiä keskusteluja, joita olen käynyt mitä erilaisemmissa ympäristöissä ja eri taustaisten ihmisten kanssa. Mikään aiempi viime vuosikymmenten konflikti ei ole samalla tavoin koskettanut suoma-

1 FT, Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskus TAPRIn varajohtaja, Tampereen yliopisto, <marko.lehti@tuni.fi>

laisia. Se on hyvin ymmärrettävää, koska sota on fyysisesti lähempänä meitä, kun kertaakaan kylmän sodan jälkeen tai kylmän sodan aikanaan. Sota koskettaa välillisesti eri tavoin kaikkia suomalaisia. Monet suomalaiset kokevat sodan maamme oman historiallisen kokemuksen mutta ennen kaikkea Suomen oman turvallisuuspoliittisen aseman kautta. Kun pystyt kuvittelemaan Suomen samassa asemassa kuin Ukrainan, yksin taistelemassa suurvallan armeijaa vastaan, ei ole ihme, että suomalaisten emotionaalinen kokemus sodasta on vahva. Siitä halutaan puhua ja sodan luomiin tuntoihin halutaan vastata auttamalla Ukrainaa ja ukrainalaisia mutta myös vahvistamalla omaa kriisivalmiutta.

Yhteiskunnassamme on nyt laaja kysyntä erilaisille tulkinnoille sodasta ja rauhasta. Vies-tintää dominoi päivittäinen sotatapahtumien raportointi, uusien uhkakuvien esittely ja siviilien kärsimys. Tähän keskusteluun tarvitaan moniäänisyyttä ja syvyyttä ja Suomen turvallisuuspoliittista asemaa laajempaa näkökulmaa. Vaikka rauhantutkijat eivät ehkä pysty sen paremmin tarjoamaan ulospääsyä sodasta kuin muutkaan, niin rauhantutkijoiden tehtävä on tuoda ripaus toivoa tai ainakin visio rauhasta. Samoin on myös velvoite esittää vaikeita moraalis-eettisiä kysymyksiä, vaikka niihin ei olisi vastausta. Esimerkiksi onko kansainvälinen suojeluvastuu menettänyt kokonaan merkityksensä ja miten voimme suojella siviilejä hyökkäyssodan uhreina siinäkin tilanteessa, jossa siviilien kärsimys on selvästi myös tavoiteltua hyökkääjän puolelta ja hyökkääjä on ydinasevaltio?

Kuluneiden viikkojen aikana vastaani on kuullut huomioita, että sodilla ei ole lopulta eroa. Esiin on nostettu ajatus, että on lopulta monin tavoin epätasa-arvoista, että olemme näin kiinnostuneita eurooppalaisesta sodasta, kun taas Lähi-idän konfliktit eivät ole meitä samalla tavoin huolettaneet. Vastaan, että on täysin luonnollista olla kiinnostunut fyysisesti lähellä olevasta sodasta ja sodasta, johon voi samaistua oman historian ja kokemuksen kautta. Samalla on muistettava, että maailmassa on muitakin sotia ja konflikteja ja Ukrainan sodalla niihin ainakin epäsuoria vaikutuksia. Sodan synnyttämä globaali ruokakriisi voi eskaloida uusia konflikteja Lähi-idässä. Kansainvälisten organisaatioiden kyky reagoida muihin konflikteihin voi heikentyä kasvavan polarisaation vuoksi. Samoin Euroopan rahallinen tuki muille konfliktialueille voi vähentyä. Varsinkin rauhan ammattilaisten on pidettävä mielessä tämä globaali ulottuvuus.

Venäjänsota Ukrainassa on kuitenkin monella tavoin uniikki. Maailmassa on ollut kylmän sodan jälkeen lukuisia sotia, mutta ne ovat lähes kaikki olleet asymmetrisiä valtioiden sisäisiä konflikteja. Aseelliset konfliktit 1990–2000-luvuilla esimerkiksi Bosniassa, Somaliasa tai Etelä-Sudanissa olivat julmia ja väkivaltaisia, mutta ne olivat kuitenkin perustaltaan sisällissotia. Tultaessa 2010-luvulle asymmetriset valtion sisäiset konfliktit ovat kansainvälis-tyneet, kun useat ympäröivät alueelliset vallat ja suurvallat ovat sekaantuneet niihin ja niistä on tullut laajempien konfliktien sivunäyttämöjä. Mutta silti ne ovat edelleen jonkinlaisia laajentuneita sisällissotia. Syyrian pitkään jatkunut sota on hyvä esimerkki tästä trendistä. Toimijuus on tämän tapaisissa konflikteissa sirpaleista jo Bosnian sodasta lähtien ja se on muuttunut yhä kompleksisemmaksi ja dynaamisemmaksi. Media ja rauhaneläjä haluavat usein yksinkertaistaa sodan asetelman kahden tai kolmen osapuolen väliseksi, mutta käytän-

nössä toimijoita voi olla satoja ja ne ovat koko ajan muutoksessa. Samaan aikaan valtioiden väliset sodat ovat käyneet harvinaisiksi, ja harvat esimerkit kuten Etiopian ja Eritrean sota ovat olleet pieniä rajakahakoita (UCDP 2020; Dupuy ym. 2017).

Valtioiden välinen sota palasi näyttämölle vaivihkaa Euroopassa, ei epämääräisenä rajakahakkana, vaan yksipuolisena hyökkäyssotana, jossa tavoitteena ovat rajojen uudelleen määrittely. Ensin elokuussa 2008 lyhyt mutta traumaattinen sota Venäjän ja Georgian välillä ja sitten vuonna 2014 Venäjän Krimin valloitus ja hyökkäys Donbassin alueelle. Jälkimmäiset operaatiot vielä naamioitiin paikalliseksi kansalaisaktivismiksi, ja Venäjä kielsi ilmeisen osallisuutensa. Vuonna 2020 todistimme rajua Armenian ja Azerbaidžanin välistä sotaa Vuoristo-Karabahista ja, vaikka muodollisesti tuokin sota oli Azerbaidžanin ja Karabahin tasavallan välinen, oli se käytännössä perinteinen kahden valtion välinen sota (de Waal 2021). Silti harva uskoi, että seuraava askel olisi paluu toisen maailmansodan kaltaiseen massiiviseen hyökkäyssotaan, johon valjastetaan modernit asevoimat koko laajuudessaan (Beevor 2022).

Yhdessäkään toisessa sodassa lukuun ottamatta Yhdysvaltain invaasiota Irakiin vuonna 2003 ei ole käytetty yhtä suuria joukkoa, ei lähellekään, eikä todistettu samanlaista koko tuhoasearsenaalin käyttöä. Tutumpaa noihin muihin sotiin on venäläisten sotavoimien tietoisesti siviilikohteisiin ja siviilejä vastaan kohdistettu tuhovoima, mistä karmeimman esimerkki on vielä tätä kirjoittaessa piirretty Mariupol, joka tulee jäämään historiaan Aleppon ja Groznyin kanssa esimerkkinä totaalisesti tuhotuista kaupungeista.

Venäjän sota Ukrainassa on puhdas hyökkäyssota, invaasio suvereenin valtion alueelle, ja hyökkääjän nimeämisessä ei ole mitään epäselvyyttä kansainvälisen lain näkökulmasta. Venäjän sota Ukrainassa eroakin täysin sodista, joihin olemme tottuneet ja joiden estämiseen ja sovitteluun kansainvälinen monenkeskinen yhteistyö on varautunut. Ne monenkeskisen yhteistyön mekanismit, joiden uskottelimme takaavan sodan poissaolon uhkakuvistammekin, pettivät täydellisesti.

Suomalaisessa keskustelussa Vladimir Putinin Venäjän intressit on haluttu usein esittää venäläisen imperialistisen tradition viitekehyksessä ja rajata näin sota koskemaan Venäjän erityistä valtapiiriä, jonka ulkopuolella Suomen toivotaan olevan. Putinin konfliktinarratiivit liittävätkin sodan osaksi venäläistä imperialistis-kolonialistista historiatarinaa (Adetunji 2018). On hyvä muistaa, että lännellä ei ole yksinoikeutta kolonialismiin ja koloniaaliseen katseeseen eikä rasismiin. Ehkäpä ilahduttavasti rauhantutkimuksenkin piirissä virinneen dekoloniaalisen tutkimuksen katseen olisi pitänyt jo aiemmin kohdentua myös Venäjän ja Kiinan koloniaaliseen traditioon ja sen viimeaikaiseen vahvistumiseen niiden siirtyessä kohti totalitarismia (Dostlieva & Dostliev 2022).

Itäisen suunnan tarkastelua on hämärtänyt myös tapa, jolla Länsi- ja Pohjois-Euroopassa itäinen Eurooppa on näyttäytynyt viime vuosien keskusteluissa yhä useammin uhkana liberaalille suvaitsevaisuudelle vahvistuvan nationalismin ja populismin johdosta. Vaikka tälle huolelle on perustelunsa, on se myös vahvistanut Euroopan vanhaa sisäistä jakoa, jossa lännestä (ja pohjoisesta) itää katsotaan takapajuisena (Kuus 2007). Itäisen Euroopan Länsi-Eu-

roopasta eroavia historiallisia polkuja ei haluta tunnustaa, ja eriävät mielipiteet ja varoitukset on siten kuitattu kansallismielisinä omaan historialliseen traumaan takertumisena.

Rauhantutkimuksen näkökulmasta itäinen Eurooppa ei ole ollut kovinkaan suosittu tutkimuskohde, ja vielä harvempi on ollut kiinnostunut Venäjän häiritsevistä ja tuhoavastakin politiikasta niin Euroopassa kuin eri konfliktialueilla. Tämä tuli itselleni varsin konkreettisesti esille muutama vuosi sitten vierailevana tutkijana Upsalan yliopistossa. Olin samassa rakennuksessa sijoitettujen rauhan- ja konfliktitutkimuksen ja Venäjän ja Euraasian tutkimuksen yhteinen vieras, mutta olin ainoa, joka kulki rakennuksen kolmannen ja toisen kerroksen väliä.

Venäjän sota Ukrainassa kyseenalaistaa aggressiivisesti myös lännen liberaaleja normeja, joihin kuuluvat ihmisoikeuksien kunnioittaminen, demokratia, itsemääräämisoikeus ja suvaitsevaisuus. Venäjän retoriikassa liberaali länsi tuotetaan uhkana mutta myös heikkona ja omien vapauksien degeneroimana vastustajana. Autoritääristen hallintojen, erityisesti Kiinan ja Venäjän, liberaalien arvojen ja monenkeskisen yhteistyön perusteiden kiistäminen on voimistunut kuluneen vuosikymmenen aikana ja muuttunut entistä avoimemmaksi, röyhkeämmäksi ja aggressiivisemmäksi (Bettiza & Lewis 2020). Siitä on tullut globaalia valtakampailua, joka on kylmän sodan vuosien tavoin halvaannuttanut YK:n turvallisuusneuvoston ja joka on läsnä useimmissa maailman konfliktialueilla tehden rauhanrakennuksesta entistä kompleksisempää.

Liberaalille lännelle esitetyn aggressiivisen haasteen esittäjät voivat olla erilaisia ääriliikkeitä mutta yhä useammin ne ovat autoritäärisiä ja totalitäärisiä valtoja. Demokratian taantuessa globaalisti tilanne eskaloituu ja uudet valtioiden johtajat hakevat kerta toisensa jälkeen esikuvansa lännen sijasta Venäjältä, Kiinasta, Turkista tai Iranista (Diamond 2021).

Rauhantutkimus ja varsinkin rauhanrakennukseen orientoitunut tutkimus on suuntautunut paljolti globaaliin etelään. Liberaalia rauhanrakennusta ja kriisinhallintaa on jo pitkään syytetty paikallisen omistajuuden aliarvioinnista ja läntisten arvojen ja toimijuuden ylikorostamisesta. Ratkaistakseen rauhanrakentamisen kasvavaa legitimizeettivajetta kriittinen ja emansipatorinen rauhantutkimus on korostanut jokapäiväistä rauhaa, osallistavaa prosessia ja paikallisia ratkaisuja (Chandler 2014; Mathieu 2019). Nämä ovat perusteltuja tutkimusintressejä, mutta ne eivät poissulje sitä, että samaan aikaan autoritääristen valtojen ajama autoritäärinen konfliktin hallintamalli on idealisoinut valtion kontrollin, ja siinä rauhantutkimuksenkin peräänkuuluttama inklusiivinen kansalaisyhteiskunnasta lähtevä rauhanprosessi nähdään uhkana (Lewis ym. 2018).

Kriittisessä tutkimuksessa liberaalien rauhaninterventioiden normatiivisen perustan kyseenalaistaminen on nähty normatiivisesti tavoiteltavana; liberaalien normien haastamisen on ymmärretty johtavan dialogiin ja olevan askel kohti ei-hegemonista ja oikeudenmukaisempaa maailmanjärjestystä ja rauhan paikallista omistajuutta. Koska rauhantutkimuksen tiedonintressi on ollut ymmärtää paremmin kestävä rauhan mahdollisuuksia, tutkimuksen varjoon on jäänyt huomio, että kaikki haastaminen ja kyseenalaistaminen ei ole dialogista vaan tarkoituksellisesti häiritsevää ja tuhoisaa (Wolff & Zimmermann 2016). Autoritääristen valtioiden ja liberaalin lännen valtakampailun johdosta keskustelua inklusiivisesta jokapäi-

väisestä rauhasta ei monessa paikallisessa kontekstissa voida enää käydä ilman geopoliittisen valtakamppailun huomioimista. Tästä huolimatta näyttää siltä, että kriittinen rauhantutkimus on sulkeistanut kiinnostuksensa ulkopuolelle geopolitiikan ja normatiivisten kamppailujen paluun ja tuon kamppailun kaikkialle ulottumisen.

Miten tähän koko liberaalia järjestelmää koskevaan haasteeseen voidaan ja miten siihen tulisi vastata niin, että liberaali länsi ei käperry puolustukseen ja menetä kykyään kuunnella, oppia ja muuntautua? Kysymys on olennainen, kun hahmotamme, miten edelleen voimme mahdollistaa tärkeänä pitämäni unelman ei-hegemonisesta ja oikeudenmukaisesta maailmanjärjestyksestä. Se on tärkeää myös mietittäessä ihmiskunnan kykyä vastata ilmastonmuutokseen, biodiversiteetin köyhtymiseen ja pandemioihin, koska autoritääristen valtojen politiikka heikentää monenkeskisiä instituutioita ja niiden kykyä toimia joustavasti – ja pahimmillaan voi uhata niiden olemassaoloa (Simangan 2020).

YK:n ja EU:n rauhanrakentamisen ja konfliktin ehkäisyn rakenteet ovat myös rakentuneet globaalia etelää koskeviksi eikä esimerkiksi EU:n kriisinhallintaa tai Konflikti, ehkäisy ja vakaus -instrumenttia (ks. European Commission 2022a) ole ajateltu tai suunniteltu eurooppalaisia konflikteja varten. EU:n painopiste on siirtynyt konfliktialueiden yhteiskuntien resilienssin kasvattamiseen, ja instrumenttina ovat korostuneet erilaiset kansalaisyhteiskuntaa koskevat dialogit (Juncos 2016). Sodan keskellä EU on kuitenkin aktivoitunut vasta viime vuoden maaliskuussa luodun Euroopan rauhanrahaston avulla tukemaan Ukrainan vastarinnan rahoitusta (European Commission 2022b). Ennen nyt laajentunutta sotaa Euroopan rauha oli paljolti jätetty ETYJin harteille. Vaikka sen edeltäjä ETYK luotiin lieventämään suurvaltajänniteitä, ETYJin painopiste on ollut enemmän monitoroinnissa ja kevyessä fasilitoinnissa ja se on välttellyt poliittisesti arkoja teemoja. Sodan edetessä ETYJ on ollut neuvoton ja vailla työkaluja toimia.

Viime vuosien ja vuosikymmenten aikana kansainvälisen yhteisön kyky ja taito sovittaa valtioiden välisiä konflikteja silloin, kun mukana on suurvaltoja, on enemmin taantunut kuin kehittynyt, vaikka kehitys Euroopan itäisissä osissa on osoittanut tällaiseen tarvetta. Kun rauhaa edistävät ja konflikteja sovittelevat monenkeskiset käytänteet ja instituutiot ovat menettäneet merkityksensä, on niitä luotava uudelleen ja myös laajennettava Eurooppa koskevaksi, jos haluamme kulkea kohtia maailmaa, jossa sodalla uhkaamista ei sallita ja jossa on tarjolla konflikteja ehkäiseviä monenkeskisiä käytänteitä.

Venäjän sodassa Ukrainassa on uuden epookin alun tuntua. Seuraavat kuukaudet ja vuodet näyttävät, mihin suuntaan historia kulkee. Esiin nousee E.H. Carrin varoittava hahmo, joka toisen maailmansodan jälkeen kuvasi *Twenty Years' Crisis* kirjassaan sotien välisen ajan demokratioiden kyvyttömyyttä padota fasismin nousua Euroopassa. Ensimmäistä maailmansotaa seuranneet liberaalit pyrkimykset eurooppalaisen rauhan takaamiseksi ja ensimmäinen pysyvä kansainvälinen rauhan instituutio, Kansainliitto, murenivat aggressiivisen totalitarismin puristuksessa. Tässä hetkessä on kieltämättä jotain samaa. Parin vuosikymmenen takainen milleniaristinen usko liberaalien demokratioiden kaikkivoipaisuuteen on laajalti romahtanut,

mutta EU on silti säilyttänyt kaiken muutoksen keskellä vankkumattoman uskonsa liberaalien normien universaaliuteen ja rauhanomaisen vaikuttamisen voimaan. Samalla se on kuitenkin ollut naivin sokea totalitarismin haasteelle ja neuvoton vastaamaan vähä vähältä eskaloituvalla voiman käytöllä (Cooley & Nexon 2022). Carrin opetus on, että vaikka uskoisimme itse vain rauhanomaisiin vaihtoehtoihin, on viisasta varautua myös torjumaan niin valtioiden sisäistä kuin niiden välistä väkivaltaista vastakkainasettelua. En jaa kuitenkaan Carrin pessimismii, vaan uskon, että EU:lla on potentiaalia yhdistää turvallisuutta ja rauhaa rakentavat käytänteessä, mutta se vaatii uudenlaista luovaa ajattelua niin toimijoilta kuin tutkijoiltakin. Puhtaan realistisen ontologian sijaan asetan toivoni konstruktivistiseen käytäntöjen voimaan luoda muutosta ja rakentaa kansainvälisiä sosiaalisia järjestyksiä (Adler 2019).

Palaan vielä hetkeksi kysymykseen, olisiko Venäjän hyökkäys voitu pysäyttää. Tämä kysymys voi olla tärkeä jo Venäjän painostamisessa rauhanneuvotteluihin. Silti se on tärkeä myös, kun uusi Ukrainan sodan jälkeinen Eurooppa luo uusia turvallisuus- ja rauhanrakenteitaan. Kysymykseen ei tietenkään voi saada tarkkaa vastausta, mutta se auttaa esittämään eettisen kysymyksen: jos jonkinlainen rajattu voimankäyttö tai vain voiman demonstroiminen olisi estänyt tuhansien ja mitä luultavammin kymmenien tuhansien siviilien ja nuorten sotilaiden kuoleman, eikö se olisi ollut perusteltua? En osaa sanoa, mitä tällainen olisi ollut, mutta olennaisempaa, onkin esittää kysymys, millä tavoin estämme ennakolta sodan syttymisen ja siviilien kärsimyksen. Euroopassa haluttiin uskoa liian pitkään tiettyihin yhteisesti jaettuun arvoihin, joihin kuuluu konfliktien rauhanomainen ratkaisu. Unohdimme kuitenkin miettiä, mitä tehdä silloin, kun toinen osapuoli katsoo sodan legitimiiksi politiikan välineeksi. Miten asetamme voiman voimaa vastaan, sortumatta samalla itse eskaloituvan väkivallan tielle ja säilyttäen uskon rauhanomaisen ratkaisun primaarisuuteen?

On idealistista julistaa, että suurvaltojen intressipiirit eivät kuulu tähän päivään tai että voimapolitikasta ei saa tulla uusi normaali. Eurooppalaisilla rauhanmarsseilla ja rauhanliikkeiden julistuksilla on sijansa läntisen maailman oman arvopohjan vahvistamisessa, mutta niillä ei yksin sotaa estetä eikä luoda rakennuspuita kohti uutta sodan jälkeistä Eurooppaa. Fakta on, että Euroopassa on ainakin yksi valta, jonka mielestä avoimen väkivallan käyttö toisen maan siviilejä kohtaan ja demokraattisen valtion suvereniteetin loukkaus sotilaallisella invaasiolla on legitimizeerattua ja perusteltua. Se ei siitä muuksi muutu, vaikka me lännessä haluaisimme asioiden olevan toisin. Paluu Eurooppaan, joka ei elä sodan pelossa ja jossa ei ole intressipiirejä ja jakolinjoja, tulee olemaan pitkä ja se tulee vaatimaan taitavaa diplomatiata, uusia monenkeskisiä käytäntöjä ja myös turvallisuusinstituutioita mutta myös paljon tutkimukseen perustuvaa tietoa ja visioita.

Nyt on aika tehdä skenaarioita tulevasta Euroopasta. Niitä on tehtävä myös siksi, että vältämme synkimmät tulevaisuusvisiot. Kun vanhat rauhaa ylläpitävät mekanismit ovat menettäneet merkityksensä, turvallisuusorganisaatioiden rooli korostuu. Kysymys ei ole kuitenkaan vain sotilasstrategiasta tai diplomatiasta, vaan kysymys on ukrainalaisten, moldovalaisten, virolaisten, suomalaisten ja toki myös venäläisten turvallisuuden kokemuksesta. Vaikka turvallisuusrakenteilla tulee olemaan entistä keskeisempi rooli negatiivisen rauhan turvaajana,

niiden rinnalla tarvitaan myös uudenlaisia instituutiota ja kansalaisyhteiskuntalähtöisiä käytäntöjä rakentamaan positiivista rauhaa.

Usko huolellisesti ja vähä vähältä tuettujen kansalaisyhteiskuntadialogien ehkäisevään merkitykseen on ollut viime viikot koetuksella. Totta onkin, että niillä ei totalitäärisen valtion sotavoimia pysäytetä eikä niillä välttämättä totalitäärisen valtion hyökkäyssuunnitelmia estetä. Niillä on kuitenkin olennainen sijansa sodan jälkeisen Euroopan rauhan rakentamisessa. Sodan keskelläkin kansalaisliikkeillä on merkityksensä. Ukrainassa vastarintaa tukee laaja kansalaisjärjestöjen ja kansalaisten liike, joka osaltaan vahvistaa yhteiskunnan resilienssiä sodan aikana ja sen paluuta rauhaan.

Tätä kirjoittaessa on jo selvää, että Venäjä ei saavuta alkuperäisiä tavoitteitaan. Se miten ja koska sota loppuu, on hämärän peitossa, sillä se riippuu paljon Venäjän johdon halusta neuvotella. Voi olla, että myös tämä sota jäähmettyy asemasodaksi ja muuntuu pitkittyneeksi ”jäätynneeksi” konfliktiksi. Aselepo voi olla silloin todennäköisempi kuin rauhansopimus. Koska pidän varsin epätodennäköisenä sitä, että Venäjällä hallinto kaatuu tai Venäjällä käydään oma historiapolitiittinen keskustelu, todennäköisemmin syvä jakolinja jakaa Eurooppaa. Siinä köyhtyvä ja eristäytyvä Venäjä liittolaisineen jää rajan toisella puolelle. Erilaisten konfliktien ja häiriöiden uhka tuolla rajalinjalla ja laajemminkin jää pysyvästi Eurooppaan. Tämän estämiseksi tai ainakin lieventämiseksi on tarvetta tukea ja mahdollistaa erilaisia yllirajaisia kansalaisdialogeja ja kanssakäymisiä silloinkin, kun autoritäärisen hallinto estää ja kontrolloi niitä. Tarvitaan yhtäältä uusia monenkeskisen yhteistyön rakenteita, ja ehkä jopa instituutiota, mutta myös uusia ja vanhoja turvallisuuskäytänteitä.

Keskustelu Ukrainasta tarvitsee myös tieteenekijöiden panostuksen ja tutkimukseen perustuvia argumentteja. On tärkeää, että rauhantutkimus osallistuu tähän keskusteluun, koska se pystyy parhaiten tuomaan keskusteluun perusteltuja ja osallistavaa arjen rauhaa tukevia visioita. Keskustelua ei tule käydä erillisissä tieteenalojen siiloissa. Rauhantutkimuksen, (kriittisen) turvallisuustutkimuksen ja sotatieteen on hyvä keskustella keskenään ja tehdä yhteistyötä. Turvallisuutta ei voi erottaa rauhasta – ei ihmisten kokemuksissa mutta ei akateemisessa tutkimuksessakaan.

Lähteet

- Adetunji, Jo (2018): ”Russia’s imperial mindset dates back centuries – and it is here to stay”. *The Conversation* 20.5.2018. <https://theconversation.com/russias-imperial-mindset-dates-back-centuries-and-it-is-here-to-stay-95832>, 28.3.2022.
- Adler, Emanuel (2019): *World ordering. A social theory of cognitive evolution*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Beevor, Antony (2022): ”Putin doesn’t realize how much warfare has changed”. *The Atlantic*, 24.3.2022.
- Bettiza, Gregorio & David Lewis (2020): ”Authoritarian powers and norm contestation in the liberal international order: Theorizing the power politics of ideas and identity”. *Journal of Global Security Studies*, 5(4), 559–577.
- Chandler, David (2015): ”Resilience and the ‘everyday’: Beyond the paradox of ‘liberal peace’”. *Review of International Studies*, 41, 27–48.
- Cooley, Alexander & Daniel H. Nexon (2022): ”The real crisis of global order. Illiberalism on the rise”. *Foreign Affairs*, Jan/Feb 2022, 103–118.

- Diamond, Larry (2021): "Democratic regression in comparative perspective: scope, methods, and causes". *Democratization*, 28(1), 22–42.
- Dostlieva, Lia & Andrii Dostliev (2022): "Not all criticism is Russophobic: On decolonial approach to Russian culture". *Blok*, 29.3.2022. <https://blokmagazine.com/not-all-criticism-is-russophobic-on-decolonial-approach-to-russian-culture/>, 29.3.2022.
- Dupuy, Kendra, Scott Gates, Håvard Mokleiv Nygård, Siri Aas Rustad, Håvard Strand & Henrik Urdal (2017): *Trends in armed conflict, 1946–2016*. Oslo: PRIO.
- European Commission (2022a): Conflict prevention, peace and stability. https://ec.europa.eu/fpi/what-we-do/conflict-prevention-peace-and-stability_fi, 28.3.2022.
- European Commission (2022b): European Peace Facility. https://ec.europa.eu/fpi/what-we-do/european-peace-facility_en, 28.3.2022.
- Juncos, Ana E. (2016): "Resilience as the new EU foreign policy paradigm: a pragmatist turn?". *European Security*, 26(1), 1–18.
- Kuus, Merje (2007): *Geopolitics reframed. Security and identity in Europe's Eastern enlargement*. Lontoo: Palgrave.
- Lewis, David, John Heathershaw & Nick Megoran (2018): "Illiberal peace? Authoritarian modes of conflict management". *Cooperation and Conflict*, 53(4), 486–506.
- Mathieu, Xavier (2019): "Critical peacebuilding and the dilemma of difference: the stigma of the 'local' and the quest for equality". *Third World Quarterly*, 40(1), 36–52.
- Simangan, Dahlia (2020): "Can the liberal international order survive the Anthropocene? Three propositions for converging peace and survival". *The Anthropocene Review*, 2020, 1–15. DOI: 10.1177/2053019620982327
- UCDP (2020): Uppsala Conflict Data Program. Uppsala: Department of Peace and Conflict Research. <https://ucdp.uu.se/>, 28.3.2022.
- de Waal, Thomas (2021): *Unfinished business in the Armenia-Azerbaijan conflict*. Carnegie Europe. <https://carnegieeurope.eu/2021/02/11/unfinished-business-in-armenia-azerbaijan-conflict-pub-83844>, 28.3.2022.
- Wolff, Jonas & Lisbeth Zimmermann (2016): "Banyans and battle scenes: Liberal norms, contestation, and the limits of critique". *Review of International Studies*, 42, 513–534.